

Use of Models in Thai Textbooks to Support the Morality of Learners

Daraka Wanwanich^{1*}

Abstract

This article aims to analyze reading texts in Thai textbooks from the Ministry of Education. The results found that Thai textbooks are valuable for supporting and developing learners. Moreover, these textbooks also allow learners to gain knowledge, understanding, and to integrate entertainment with academic principles. In terms of characters in Thai textbooks, the stories in textbooks are related to the subject of Thai language. All of the chapters are aligned with the standard indicators set by the Ministry of Education. Therefore, the characters in those textbooks are very important and can serve as a "model" to support the morality and ethics of the learners. Teachers can use these characters to develop the desirable characteristics of the learners.

Keywords: Model, Thai textbooks, Morality

^{1*} Associate Professor, Srinakharinwirot University Prasarnmit Demonstration School. (Government Pension)

* Corresponding Author Tel. 081-682-3299

การใช้ตัวแบบในแบบเรียนภาษาไทยเพื่อพัฒนาคุณธรรมของผู้เรียน

ดารกา วรรณวนิช^{1*}

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์บทอ่านในแบบเรียนภาษาไทยที่กระทรวงศึกษาธิการได้จัดขึ้น โดยบทอ่านในแบบเรียนภาษาไทย มีคุณค่าในการส่งเสริมและพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ และสอดแทรกความบันเทิง ด้านการสร้างตัวละคร เนื้อเรื่องที่สัมพันธ์กับการนำเข้าสู่สาระของวิชาภาษาไทย ตามมาตรฐานตัวชี้วัดที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด โดยตัวละครในบทอ่านเหล่านั้นมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการเป็น “ตัวแบบ” ที่ส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมของผู้เรียนที่ผู้สอนจะสามารถนำมาใช้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนได้

คำสำคัญ: ตัวแบบ แบบเรียนภาษาไทย คุณธรรม

^{1*} รองศาสตราจารย์, โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) (ข้าราชการบำนาญ)

* ผู้นิพนธ์ประสานงาน โทร. 081-682-3299

บทนำ

ผู้เรียนในปัจจุบันได้รับผลกระทบจากปัญหาของสังคมต่าง ๆ นับตั้งแต่ปัญหาในครอบครัว จนถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมที่มีการพัฒนาด้านวัตถุอย่างรวดเร็ว ในทำนองเดียวกันกับผู้เรียนอาจเป็นส่วนหนึ่งของปัญหาที่เกิดขึ้น เช่น ปัญหาการทะเลาะวิวาท ยาเสพติด การก่ออาชญากรรม เป็นต้น ดังคำกล่าว [1] ที่ว่า “ผลของความเจริญทางด้านวัตถุที่ขาดการพัฒนาทางจิตใจ เป็นที่มาของปัญหาสังคมที่ดูเหมือนจะทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ”

ดังนั้น การพัฒนาคุณธรรมของผู้เรียนจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ครูจะต้องให้ความสำคัญไม่น้อยไปกว่าการถ่ายทอดความรู้ในศาสตร์สาขาต่าง ๆ แก่ผู้เรียน ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาการเลือกใช้สื่อสารจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณธรรมของผู้เรียน พบว่า ผู้สอนจำนวนไม่น้อยโดยเฉพาะผู้สอนรายวิชาภาษาไทย ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 เลือกใช้แบบเรียนภาษาไทยที่กระทรวงศึกษาธิการจัดทำขึ้นเป็นสื่อในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งแบบเรียนดังกล่าวได้สอดแทรกคุณธรรมให้แก่ผู้เรียนด้วยกระบวนการสร้างตัวละครและเรื่องราวในบทอ่าน เพื่อเป็นตัวอย่างด้านคุณธรรมให้แก่ผู้เรียน โดยบทบาทหน้าที่ของครู คือการนำตัวอย่างเหล่านั้นมาขยายผล และปลูกฝังให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาวิเคราะห์บทอ่านในแบบเรียนภาษาไทยของกระทรวงศึกษาธิการในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3

ตัวแบบในแบบเรียนภาษาไทย

ข้อโดดเด่นหนึ่งของหนังสือแบบเรียนรายวิชาภาษาไทยในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 คือ บทอ่านที่แสดงเนื้อหา เหตุการณ์ และตัวละคร ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความสุขสนุกสนาน เพลิดเพลินไปกับความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาวิชาภาษาไทยในบทนั้น ๆ นอกเหนือจากความบันเทิงและความรู้ที่ผู้เรียนได้รับ

จากบทอ่านแล้ว พบว่า บทอ่านในแบบเรียนภาษาไทย มีการสอดแทรกคุณธรรมที่นำเสนอผ่านตัวละครในบทอ่าน ในฐานะตัวแบบให้แก่ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วย

ดังผลการศึกษา “บทอ่านในหนังสือเรียนภาษาไทยกับการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน” [2] ที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของบทอ่านในแบบเรียนวิชาภาษาไทยที่มีลักษณะ “ตัวแบบ” ในการเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนว่า “บทอ่าน” เป็นสื่อการเรียนรู้ในฐานะ “ตัวแบบ” ที่ผู้อ่านในฐานะผู้เรียนจะได้รับข้อคิดจากเนื้อหาเหตุการณ์และพฤติกรรมตัวละคร ที่สะท้อนให้เห็นและส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ทั้งทางตรงและทางอ้อม ผ่านกระบวนการสร้างสรรค์บทอ่านที่สอดคล้องกับความสนใจในแต่ละช่วงวัยของผู้เรียน ทั้งด้านการอ่านที่ผู้อ่านได้อ่านและเกิดการรับรู้ร่วมกันทั้งชั้นเรียน มาเป็นตัวอย่างในการแสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์ของผู้เรียนต่อเหตุการณ์และเรื่องราวนั้น ๆ เพื่อส่งเสริมและประเมินทักษะด้านการคิดในมิติต่าง ๆ ของผู้เรียน เช่น การคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การประเมินคุณค่า ตลอดจนการนำไปใช้ โดยเฉพาะเนื้อหาว่าด้วยคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ที่ปรากฏอยู่ในทุกบทอ่าน ความสำคัญดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่าหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทย วิชาภาษาไทย ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ตามหลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ มีคุณค่าและบทบาทในการสร้างเสริมทักษะความรู้ด้านภาษาไทย และพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนได้ในเวลาเดียวกัน จึงอาจกล่าวได้ว่า ความสำคัญของ “บทอ่าน” ในการเป็น “ตัวแบบ” ดังกล่าวจะปรากฏผลต่อผู้เรียนได้ก็ต่อเมื่อผู้สอนนำตัวอย่างเหล่านั้นไปกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ต่อไป

การพัฒนาคุณธรรมของผู้เรียนด้วยตัวแบบ

คุณธรรม หมายถึง สภาพคุณงามความดี [3] สิ่งที่คุณคณยอมรับว่าดีงาม ซึ่งแต่ละสังคมอาจมีความคิดเรื่องความดีที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัฒนธรรม เศรษฐกิจ ศาสนา และการศึกษาของคนในสังคมนั้น [4] ทั้งนี้คุณธรรมยังรวมถึง สภาวะภายในจิตใจของมนุษย์ที่เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องดีงาม [1] จากความหมายข้างต้นสามารถสรุปการนิยามของคุณธรรมได้ว่า สภาพคุณงามความดีของคุณคนทั้งที่เป็นนามธรรมและรูปธรรมตามแต่ละสังคมยอมรับ

บทบาทของครูผู้สอนจึงมีความสำคัญในการเลือกใช้ตัวแบบเพื่อพัฒนาคุณธรรมของผู้เรียน ดังคำกล่าว [5] ที่ว่า “การใช้ตัวแบบ เป็นกระบวนการที่เสนอตัวแบบเพื่อให้บุคคลสังเกต และลอกเลียนแบบพฤติกรรมของตัวแบบนั้น ซึ่งถือเป็นวิธีการที่ธรรมชาติมากที่สุด เนื่องจากบุคคลอยู่ในสังคม และในสังคมนั้นมีตัวแบบอยู่มาก บุคคลเลียนแบบซึ่งกันและกันภายในสังคมตลอดเวลา โดยที่ตัวแบบอาจจะจะเป็นบุคคลจริง ๆ หรือเป็นตัวแบบที่เป็นสัญลักษณ์...ตัวแบบที่เป็นสัญลักษณ์ ซึ่งได้แก่ ตัวแบบในวิทยุโทรทัศน์ ในการตูน หรือในหนังสือนวนิยาย เป็นต้น”

การพัฒนาคุณธรรมของผู้เรียนด้วยตัวแบบตามทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาเชิงสังคม (Social Cognitive Theory) [1] อธิบายไว้ว่า การสอนหรือพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมต่าง ๆ โดยใช้การสังเกตตัวแบบนั้น ควรดำเนินการเป็น 5 ขั้นตอน ได้แก่ (1) การกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและสังเกตตัวแบบ (2) การเสนอตัวแบบที่มีลักษณะเด่นชัด ไม่สลับซับซ้อนมากเกินไป รวมทั้งเป็นตัวแบบที่มีคุณค่ามีประโยชน์ สามารถดึงดูดจิตใจและทำให้ผู้สังเกตพึงพอใจ (3) การช่วยให้ผู้เรียนเก็บและจำตัวแบบนั้น โดยใช้วิธีการต่าง ๆ เช่น การจัดทำเป็นรหัสหรือโครงสร้างที่จำได้ง่าย (4) การจูงใจให้ผู้เรียนปฏิบัติโดยการช่วยให้ผู้เรียนได้รับรู้ เห็นคุณค่า หรือเห็นผลที่น่าพึงพอใจของการปฏิบัติ และ (5) การลงมือทำหรือปฏิบัติโดยช่วยให้ผู้เรียนได้ลงมือทำ สังเกตการกระทำของตนเอง ให้ผู้เรียนได้ข้อมูลป้อนกลับ

และให้ผู้เรียนได้เทียบเคียงการกระทำของตนกับภาพตัวแบบในความคิด

เมื่อพิจารณาบทอ่านในแบบเรียนภาษาไทย โดยเฉพาะหนังสือเรียนภาษาไทยวิรัชภาษา ของทั้ง 3 ระดับชั้น คือ มัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 ที่จัดทำโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ พบว่า ครูผู้สอนสามารถพัฒนาคุณธรรมของผู้เรียนจากตัวแบบในบทอ่านได้จาก 5 ขั้นตอน ได้แก่ (1) การกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและตั้งใจสังเกตตัวแบบ โดยผู้สอนอาจจะตั้งคำถามหรือให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับพฤติกรรมของตัวละครในบทอ่าน หรือตั้งคำถามผู้เรียน ให้หาคำตอบ และแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนอกเหนือจากที่บทอ่านนำเสนอ หรือหากตัวละครไม่เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในเรื่อง เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและสังเกตตัวแบบอย่างละเอียด โดยให้ผู้เรียนได้คำนึงถึงประเด็นคุณธรรมของตัวละครเป็นสำคัญ (2) การเสนอตัวแบบ ผู้สอนยกตัวแบบที่เข้าใจง่ายแก่ผู้เรียน เพื่อเทียบเคียงกับบุคคลในสังคมหรือชีวิตของผู้เรียน ให้ผู้เรียนเข้าใจและเห็นภาพของการมีคุณธรรมของตัวละครในฐานะตัวแบบได้ชัดเจนมากขึ้น ทั้งนี้ผู้สอนอาจนำภาพมาประกอบการเสนอตัวแบบที่นอกเหนือจากภาพที่ปรากฏในแบบเรียน (3) การช่วยให้ผู้เรียนเก็บจำตัวแบบนั้นโดยใช้วิธีการต่าง ๆ ผู้สอนสามารถให้ผู้เรียนบันทึกความเข้าใจจากการอ่านบทอ่านที่เป็นตัวแบบด้านคุณธรรม ในรูปแบบของภาพวาด แผนผังความคิด หรือเป็นการสร้างสรรค์เกมที่ส่งเสริมคุณธรรมสอดคล้องกับตัวแบบที่ได้เรียน (4) การจูงใจให้ผู้เรียนปฏิบัติโดยการช่วยให้ผู้เรียนได้รับรู้ เห็นคุณค่า หรือเห็นผลที่น่าพึงพอใจของการปฏิบัติ ผู้สอนจูงใจผู้เรียนได้ทำความดีโดยการแสดงผลที่เกิดขึ้น เมื่อผู้เรียนหรือคนในสังคมมีคุณธรรม โดยคุณธรรมนั้น ๆ ควรสอดคล้องกับคุณธรรมของตัวแบบจากเรื่องที่อ่าน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจและเห็นคุณค่า และ (5) การลงมือกระทำหรือปฏิบัติโดยช่วยให้ผู้เรียนได้ลงมือทำ ผู้สอนสามารถตั้งคำถามให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น หรือ

สมมติให้ผู้เรียนเป็นตัวละครในบทอ่าน เพื่อเป็นข้อมูลในการประเมินผู้เรียน ทั้งในด้านความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาที่สอดแทรกในบทอ่านและพฤติกรรม รวมถึงแนวคิดในการปฏิบัติตนของผู้เรียนตามเงื่อนไขของเนื้อหาบทอ่านบนฐานของการพัฒนาคุณธรรมผ่านกิจกรรมต่างๆ ตัวอย่างเช่น กิจกรรมหน้าเสาธงที่เสริมสร้างนิสัยการตรงต่อเวลา การเสริมสร้างธรรมะและความรับผิดชอบโดยพระวิทยากร หรือกำหนดให้ผู้เรียนจัดทำโครงการคุณธรรมจริยธรรมเพื่อบันทึกพฤติกรรมอันพึงประสงค์ การสอดแทรกเนื้อหาด้านคุณธรรมผ่านแบบเรียนโดยการยกตัวอย่างจากผู้สอนเพื่อให้ผู้เรียนเห็นภาพได้ง่าย เป็นต้น

บทสรุป

บทอ่านในแบบเรียนภาษาไทยนับเป็นข้อโดดเด่น และมีความแตกต่างจากแบบเรียนในรายวิชาอื่น ๆ โดยบทอ่านนำเสนอทั้งความรู้และความบันเทิง หรือ Edutainment [6] ตลอดจนเป็นตัวแบบในการเสริมสร้างคุณธรรมแก่ผู้เรียนด้วย บทบาทหน้าที่ของครูจึงมีความสำคัญมาก หากได้หยิบยกคุณธรรมอันสอดแทรกอยู่ในบทอ่านมาพัฒนาผู้เรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ [7] ทั้งการกระตุ้นผู้เรียนให้ใส่ใจ การกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความใส่ใจและตั้งใจสังเกตตัวแบบ การเสนอตัวแบบ ตัวแบบจะต้องมีลักษณะเด่นชัด ไม่สลับซับซ้อนจนเกินไป เป็นตัวแบบที่มีคุณค่ามีประโยชน์ สามารถดึงดูดจิตใจและทำให้ผู้สังเกตพึงพอใจ การช่วยให้ผู้เรียนเก็บจำตัวแบบนี้โดยใช้วิธีการต่าง ๆ เช่น การจัดทำเป็นรหัส หรือโครงสร้างที่จำได้ง่าย การจูงใจให้ผู้เรียนปฏิบัติโดยการช่วยให้ผู้เรียนได้รับรู้ เห็นคุณค่า หรือเห็นผลงานที่น่าพึงพอใจของการปฏิบัติ และการลงมือกระทำหรือปฏิบัติโดยช่วยให้ผู้เรียนได้ลงมือทำ สังเกตการกระทำของตนเอง ให้ผู้เรียนได้ข้อมูลป้อนกลับและให้ผู้เรียนได้เทียบเคียงการกระทำของตนกับภาพตัวแบบในความคิด

เอกสารอ้างอิง

- [1] ทิศนา แชมมณี. (2541). *การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยม: จากทฤษฎีสู่ปฏิบัติ*. วารสารราชบัณฑิตยสถาน, 23(1); 43 – 59.
- [2] ปราโมทย์ สกลรักความสุข. (2562). *บทอ่านในหนังสือเรียนภาษาไทยกับการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน*. วารสารรามคำแหง ฉบับมนุษยศาสตร์, 5(1-2); 88 – 105.
- [3] ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 (พิมพ์ครั้งที่2)*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.
- [4] ดวงเดือน พันธุนาวิณ. (2544). *ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรม: การวิจัยและพัฒนาบุคคล. โครงการส่งเสริมเอกสารวิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์*. กรุงเทพฯ: องค์การทหารผ่านศึก.
- [5] สิริวรรณ ศรีพหล. (2551). *การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน*. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 5(1-2); 88 – 105.
- [6] อีรารัตน์ รัตนวิสุทธิอมร. (2554). *Edutainment มิติใหม่ของการศึกษา*. วารสาร FEU Academic Review มหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทิร์น, 4(2); 44 – 50.
- [7] White, R. (2010). *Children's Edutainment Centers: Learning Through Play*. Retrieved October 9, 2020, from <http://www.whitehutchinson.com/leisure/articles/76.shtml>